

Neurogénne poruchy komunikácie – úvod

doc. PaedDr. Zsolt Cséfalvay, PhD. – editor hlavného tématu

Ústav psychologických a logopedických štúdií, Katedra logopédie, PdF Univerzita Komenského, Bratislava

Neurol. praxi 2012; 13(6): 303

Poruchy reči patria do klinického obrazu viacerých neurologických ochorení. Viaceré vaskulárne a degeneratívne ochorenia nervového systému sa manifestujú práve afáziou, dyzartriou, apraxiou reči alebo inými jazykovými deficitmi, ktoré v súčasnosti nazývame kognitívno-komunikačné poruchy. V niektorých prípadoch sú poruchy reči prvým príznakom mozgového poškodenia. Súhrnne sa poruchy reči, ktoré vznikajú pri ochoreniach centrálného alebo aj periférneho nervového systému, označujú termínom neurogénne poruchy komunikácie (Papathansiou, Coppens et Potagas, 2011). Mapovanie jazykovo-kognitívnych deficitov u pacientov s miernou kognitívnou poruchou a demenciou sa dostáva v posledných rokoch do popredia záujmu aj z dôvodu, že práve tieto poruchy môžu signalizovať progresiu ochorenia.

V zahraničnej odbornej literatúre sa diferencujú dve základné skupiny neurogénnych porúch komunikácie:

- **poruchy jazyka** (v angličtine „language disorders“, v nemčine „Sprachstörungen“) a
- **motorické poruchy reči** (angl. „motor speech disorders“, nem. „Sprechstörungen“)

Toto delenie sa v našich podmienkach zatiaľ neujalo v plnej miere a pre obe skupiny porúch sa v praxi stále používa termín „**poruchy reči**“. Pri jazykových deficitoch (ako napr. pri afázii) sa narušajú symbolické procesy, pri motorických poruchách reči ide o narušenie nesymbolických procesov (ako napr. pri dyzartrii alebo apraxii reči). Rôzne typy neurogénnych porúch komunikácie sa podľa lokalizácie a rozsahu lézie môžu mani-

festovať izolovane, ale nezriedka aj vo vzájomnej kombinácii. Koexistencia týchto porúch vždy komplikuje klinický obraz porúch komunikácie, ich diagnostiku a terapiu (Cséfalvay, 2010). Pri léziách mozgovej kôry, najčastejšie ľavej mozgovej hemisféry a s ňou spojených nižšie uložených mozgových štruktúr, vznikajú **afázie**. Ide o získané narušenie jazykových schopností, teda narušenie na vyššej – symbolickej – úrovni. Afatickí pacienti majú problémy s porozumením a produkciou jazykového kódu na rôznych úrovniach, pričom pri izolovanej afázii výkonný aparát reči nie je narušený. Pri **dyzartrii** je narušená inervácia svalov zúčastňujúcich sa na hovorení. Pacienti s izolovanou dyzartriou nemajú poruchy symbolických funkcií (napr. nemajú deficit pri porozumení počutej reči), ich ťažkosti sú v realizácii reči. Charakter narušenia motorickej realizácie reči je iný v prípade **apraxie reči**. Pri apraxii reči (alebo verbálnej apraxii) ide o narušenie programovania pohybov potrebných pre reč (Cséfalvay, 2010).

Pri difúzných léziách mozgu vznikajú okrem jazykových porúch aj deficity rôznych kognitívnych funkcií, ktoré majú výrazný vplyv na komunikáciu pacientov. Napr. narušenie exekutívnych a/alebo mnestických funkcií výrazne ovplyvňuje komunikáciu pacientov s demenciou. V zahraničí sa preto pre tieto poruchy používa termín **kognitívno-komunikačné poruchy**. Pozri detailnejší prehľad v našej literatúre (Cséfalvay, 2007; Cséfalvay, 2010; Neubauer, 2007). Prehľad tejto problematiky doplnený s autentickými videoukážkami ponúka publikácia „Multimediálny výukový atlas poruch reči a príbuzných kognitívnych funkcií“ (Košťálová et al., 2006).

V nasledujúcich príspevkoch chceme bližšie opísať najrelevantnejšie informácie o neurogénnych poruchách komunikácie pre klinickú prax. Prinášame aj výsledky vlastných výskumov, v ktorých chceme poukázať na dôležitosť detailnej diagnostiky porúch komunikácie u rôznych skupín pacientov s neurologickými ochoreniami. Týmto chceme poukázať na potrebu úzkej spolupráce neurológov, klinických logopédov a neuropsychológov v klinickej praxi. V závere prinášame príspevok z oblasti vývinových porúch jazykových deficitov, ktoré tiež poukazujú na úzku previazanosť jazykovo-kognitívnych funkcií u detí.

Literatura

1. Cséfalvay ZS. Súčasný pohľad na diagnostiku a terapiu afázie (Minimonografia). *Cesk Slov Neurol N* 2007; 70/103(2): 118–128.
2. Cséfalvay ZS. Afázia a iné poruchy komunikácie sprevádzajúce mozgové ischemie a hemorágie. In: Kalvach P, et al. *Mozgové ischemie a hemorágie*. Praha: Grada Publishing 2010: 381–393.
3. Neubauer K. Neurogénne poruchy komunikácie u dospelých. Praha: Portál 2007.
4. Košťálová M, Bednařík J, Mechl M, Vohánka S, Šnábl I. Multimediálny výukový atlas poruch reči a príbuzných kognitívnych funkcií. Multimediálny podpora klinických a zdravotníckych odborů: portál Lékařské fakulty Masarykovy univerzity [online]. 2006 [cit. 2006–12–21]. Dostupný z <http://portal.med.muni.cz>.
5. Papathansiou I, Coppens P, Potagas C. *Aphasia and related neurogenic communication disorders*. Burlington: Jones and Barlett Learning, 2011.

doc. PaedDr. Zsolt Cséfalvay, PhD.

Ústav psychologických
a logopedických štúdií
Katedra logopédie, PdF Univerzita
Komenského, Bratislava
Račianska 59, 813 34 Bratislava
csefalvay@fedu.uniba.sk

